

Σχέδιο διδασκαλίας Ιστορίας Β΄ Λυκείου – Γενικής Παιδείας

Α΄ Ταυτότητα Σχεδίου Μαθήματος

Χρήστος Αναστασίου - Φιλόλογος ΠΕ01

Σχολείο: Γενικό Εσπερινό Λύκειο Κορυδαλλού

Τάξη: Β΄ Λυκείου – Γενικής Παιδείας

Ημερομηνία: 20 Ιανουαρίου 2025

Τίτλος σχεδίου μαθήματος: Οι Σταυροφορίες

Γνωστικό αντικείμενο: Μεσαιωνικοί Χρόνοι – Βυζάντιο

Θεματική ενότητα: Από το Σχίσμα των δύο Εκκλησιών ως την άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Σταυροφόρους (1054 – 1204)

Γνωστικό αντικείμενο: Βυζάντιο, Σταυροφορίες, άλωση Κωνσταντινούπολης, Άγιοι Τόποι, θρησκευτικός πόλεμος, Χριστιανισμός. Χρόνος υλοποίησης: Μία διδακτική ώρα (30 λεπτά)

Γενικός σκοπός: Η τοποθέτηση των Σταυροφοριών ως μίας σειράς γεγονότων στη χρονογραμμή της ελληνικής και διεθνούς ιστορίας και η κατανόηση των αιτίων και των συνεπειών τους για την εξέλιξη του Βυζαντινού κράτους τους επόμενους αιώνες αλλά και για τη Χριστιανοσύνη και τον χώρο της Ανατολικής Μεσογείου γενικότερα.

Σκεπτικό σεναρίου – Επιστημονικό και γνωστικό περιεχόμενο: Η διδακτική μεθοδολογία συνδυάζει την απαραίτητη εισήγηση του διδάσκοντα, στη διάρκεια της οποίας τίθενται ερωτήσεις κατανόησης των βασικών εννοιών προς τους μαθητές, για να ακολουθήσει η ομαδοσυνεργατική προσέγγιση με τη βοήθεια του Φύλλου Εργασίας. Γίνεται, δηλαδή, παρουσίαση των βασικών σημείων του μαθήματος στον διαδραστικό πίνακα μέσω power point και τη χρήση οπτικοακουστικού υλικού από το Φωτόδενδρο. Ακολουθεί η συνεργασία των μαθητών χωρισμένων σε ομάδες με σκοπό την ανταπόκρισή τους στα ζητούμενα

του Φύλλου Εργασίας. Ο μαθητής οφείλει να συνεργαστεί με τους συναδέλφους του, να κατανοήσει τους στόχους που του τίθενται κι να εμπλακεί σε μία διαδικασία εκπαίδευσης που θα του επιτρέψει να λειτουργήσει ομαδοσυνεργατικά και σε ένα κλίμα που θα ευνοήσει τη συμμετοχή του. Τέλος, γίνεται ο απαραίτητος αναστοχασμός για τα θετικά στοιχεία που προσδοκείται να έχουν αποκομίσει οι μαθητές. Εάν ο χρόνος δεν το επιτρέψει λόγω του περιορισμού των 30 λεπτών, γίνεται στο επόμενο μάθημα μαζί με την εξέταση των εργασιών του βιβλίου.

Ειδικοί / Διδακτικοί στόχοι της ενότητας – Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα:

Γνωστικοί στόχοι:

Αρχικός στόχος είναι η κατανόηση από τους μαθητές της χρονογραμμής των γεγονότων που εκκινούν από την απόφαση της παπικής Εκκλησίας να παρωθήσει τους Χριστιανούς της Δύσης στην ανάκτηση των Αγίων Τόπων μέχρι την παρεκτροπή των Σταυροφοριών με την άλωση της Κωνσταντινούπολης.

Οι μαθητές προσδοκούμε να συνειδητοποιήσουν τη σημασία των Σταυροφοριών ως μίας σειράς γεγονότων διεθνούς εμβέλειας που εμπεριέχει εσωτερική ενότητα, παρά τη μεγάλη χρονική διάρκεια των 110 χρόνων, και να το συσχετίσουν με τις δυσμενείς εξελίξεις για τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία.

Να είναι σε θέση να ερμηνεύσουν τα ουσιαστικά αίτια των Σταυροφοριών και τους πολιτικο-οικονομικούς παράγοντες που παρεμβλήθηκαν στην πορεία τους.

Τελικός στόχος, με την ολοκλήρωση του μαθήματος, να έχουν κατανοήσει τους βασικούς ιστορικούς όρους, την εξέλιξη των γεγονότων και την

επίδρασή τους στην εξέλιξη της Ιστορίας, ώστε να είναι σε θέση να τα αφηγηθούν με ειρμό και λογική σειρά.

Προσδοκώμενες δεξιότητες:

Οι μαθητές θα πρέπει να είναι σε θέση να αξιοποιήσουν τους χάρτες ως εργαλείο κατανόησης για τις γεωπολιτικές επιπτώσεις των Σταυροφοριών και την επίδρασή τους στην πορεία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Τέτοια τεράστιας ιστορικής σημασίας γεγονότα, που εξαπλώνονται σε ευρεία γεωγραφική έκταση, απαιτούν την ορθή ερμηνεία περισσότερων του ενός πολιτικών χαρτών. Ο συσχετισμός και η ερμηνεία των χαρτών επιτρέπει στους μαθητές να αναγνωρίζουν νέα σύνορα, τη διαμόρφωση νέων κρατών και είναι σε θέση να οριοθετούν την εξέλιξη των γεγονότων.

Στο ίδιο πλαίσιο, μαθαίνουν να αξιοποιούν όλα τα τεχνικά εργαλεία που είναι στη διάθεσή τους (σχολικά εγχειρίδια, διαδραστικός πίνακας).

Η διερευνητική μέθοδος με τη χρήση των ερωταπαντήσεων δίνει τα πρώτα κίνητρα στους μαθητές να συμμετάσχουν, διαδικασία η οποία κορυφώνεται με την ομαδοσυνεργατική, όπου συνεργάζονται για να ανταποκριθούν στις ασκήσεις του Φύλλου Εργασίας. Η μέθοδος αυτή αποσκοπεί στην ανάπτυξη του συνεργατικού πνεύματος ανάμεσα στους μαθητές και στην ανάθεση διακριτών ρόλων ανάλογα με τις δυνατότητες και την ιδιοσυστασία του κάθε μαθητή.

Στάσεις:

Οι μαθητές θα πρέπει να είναι σε θέση να συζητούν τα θέματα που πραγματεύεται το μάθημα, να εκτιμούν και να διαμορφώνουν άποψη για έννοιες και ιστορικές εξελίξεις. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει με την ολοκλήρωση του μαθήματος να γνωρίζουν τί ήταν οι Σταυροφορίες, γιατί ξεκίνησαν, ποιοι ήταν οι στόχοι τους, πώς εξελίχθηκαν και ποιες οι

επιπτώσεις τους, όχι όμως με μία στείρα και άκριτη απομνημόνευση ή αποστήθιση, αλλά με άποψη και κριτική διάθεση.

Προαπαιτούμενες γνώσεις – Συσχετισμός με άλλες θεματικές ενότητες:

Απαραίτητο στοιχείο για την κατανόηση και εμβάθυνση στην ενότητα των Σταυροφοριών, αποτελεί η ένταξή του στο ιστορικό συνεχές. Γι' αυτό είναι απαραίτητη η σύντομη ενθύμηση των ενοτήτων που προηγήθηκαν και αφορούν αφενός την εξάπλωση του Ισλάμ έναντι των Χριστιανικών κρατών και τον ανταγωνισμό ανάμεσα στη Δυτική Ευρώπη και το Βυζάντιο για την επιρροή τόσο σε θρησκευτικό όσο και πολιτικοοικονομικό επίπεδο στην Ανατολική Μεσόγειο.

B. Βασική ροή σχεδίου μαθήματος

Με βάση τη στοχοθεσία του Αναλυτικού Προγράμματος, ο διδάσκων εστιάζει στην ανάλυση των αιτίων και των συνεπειών του εξεταζόμενου ιστορικού γεγονότος, εργαλαιοποιεί πρωτογενείς ή δευτερογενείς πηγές, ανάλογα με την ανάγκη των μαθητών να επιλύσουν άμεσα προβλήματα κατανόησης, εμβαθύνει στα γεγονότα, όπου είναι απαραίτητο και ανάλογα με τις απορίες των μαθητών.

Ειδικά στο συγκεκριμένο μάθημα, ο διδάσκων οριοθετεί την έννοια των Σταυροφοριών και εν συνεχεία προβάλλει τα αίτια και τις συνέπειές τους, έχοντας ενδιάμεσα αναφερθεί στην εξέλιξη των τεσσάρων σταυροφοριών, εκ των οποίων, ακολουθώντας τις επιταγές της διδασκόμενης ύλης, εμβαθύνει στην πρώτη και την τέταρτη, η οποία και οδήγησε στην άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1204. Έτσι, εστιάζει στην αιτιακή διασύνδεση και ερμηνεία των γεγονότων χρησιμοποιώντας σχετικό διδακτικό υλικό, κυρίως χάρτες της εποχής. Δίνει έμφαση στη συνειδητοποίηση των

ιστορικών γεγονότων, τοποθετώντας τα στον χρόνο και τον χώρο, και στην κατανόηση των σχέσεών τους (αφορμές και αίτια > συνέπειες).

Στόχος του μαθήματος είναι η διάκριση των πραγματικών αιτίων από τις συγκυριακές αφορμές και η ορθολογική τοποθέτηση του κρίσιμου αυτού συμβάντος στη χρονογραμμή της Ιστορίας, ολοκληρώνοντας το μάθημα με τις συνέπειες αυτών των γεγονότων στη ροή της Ιστορίας της περιοχής. Οι μαθητές παρακολουθούν στον διαδραστικό πίνακα την παρουσίαση του μαθήματος σε μορφή power point και καλούνται από τον διδάσκοντα να αναπαράξουν τα βασικά σημεία του μαθήματος και να συζητήσουν τις απορίες που προκύπτουν γύρω από την κατανόηση βασικών εννοιών και γεγονότων. Γίνεται εστίαση στην παρουσίαση από τον πίνακα, διότι έχει παρατηρηθεί ότι σε συγκεκριμένες τάξεις, η μέθοδος αυτή κερδίζει περισσότερο το ενδιαφέρον των μαθητών και ενεργοποιεί τη συμμετοχή τους, σε σύγκριση με τη διανομή φωτοτυπιών, τις οποίες δεν θεωρούν τόσο διαδραστικές ώστε να παρακολουθούν, κατανοούν και, ως εκ τούτου, συμμετέχουν στο μάθημα.

Ως εκ τούτου, καλούνται να αναζητήσουν τα αίτια και τις συνέπειες αυτών των γεγονότων και να πάρουν θέση ως προς την ορθολογική ή μη λήψη αποφάσεων από τους πολιτικούς και κυρίως τους θρησκευτικούς ηγέτες της εποχής. Ο διδάσκων παρεμβαίνει όταν και όπου χρειάζεται με διορθωτικές κινήσεις και πάντοτε με θετικές παραινέσεις και επιβραβεύσεις. Άλλωστε, πέρα από τους μαθησιακούς στόχους, η ελεύθερη έκφραση και η αλληλεπίδραση μεταξύ των μαθητών συνιστούν σημαντικές προτεραιότητες της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Γι' αυτό, άλλωστε, προάγονται η συζήτηση και η συνεργασία, αναγκαίες προϋποθέσεις για την παρότρυνση των μαθητών ενός Εσπερινού Λυκείου, με τη δική τους ιδιοσυστασία (εργαζόμενοι, αδιάφοροι, διστακτικοί κλπ.). Στη διαδικασία αυτή συμβάλλει τα μέγιστα το Φύλλο Εργασίας με τις ασκήσεις που περιέχονται σε αυτό.

Ανάλυση – εμβάθυνση – εφαρμογή:

Α΄ Φάση: Η εισήγηση του διδάσκοντα μέσω του power point διαρκεί 14 λεπτά. Οροθετείται η έννοια των Σταυροφοριών, παρατίθενται τα αίτια και η εξέλιξή τους σε μία περίοδο μεγαλύτερη του ενός αιώνα. Γίνεται, αναπόφευκτα, με επιλογή του διδάσκοντα, αναφορά στη Β΄ και Γ΄ Σταυροφορία, παρότι έχουν αφαιρεθεί από τη διδακτέα ύλη, διότι είναι αντιεπιστημονική η παράλειψή τους, με συνέπεια την απότομη διακοπή του ιστορικού συνεχούς και τη δυσκολία κατανόησης της ενότητας των γεγονότων από τους μαθητές. Ξεχωριστή έμφαση δίνεται στις επιπτώσεις των Σταυροφοριών και ειδικά της Δ΄ Σταυροφορίας, που κατέληξε στην άλωση της Κωνσταντινούπολης, για τη διαμόρφωση της γεωπολιτικής κατάστασης στην Ανατολική Μεσόγειο.

Η παρουσίαση συνδυάζεται με την τεχνική ερωτήσεων – απαντήσεων, ώστε αφενός να βεβαιωθεί ο διδάσκων ότι οι μαθητές κατανόησαν τα βασικά σημεία, αφετέρου να τους εισάγει σε μια προβληματική επί των γεγονότων. Το μάθημα οπτικοποιείται και γίνεται πιο εύληπτο με τη χρήση χαρτών είτε στατικών είτε ψηφιακών από την ηλεκτρονική βάση του Φωτόδεντρου, που αναδεικνύουν την εξέλιξη των Σταυροφοριών.

Β΄ Φάση: Χωρισμένοι σε δύο ομάδες των 5 ατόμων (κατά προσέγγιση), οι μαθητές καλούνται μέσω της ομαδοσυνεργατικής μεθόδου να απαντήσουν σε Φύλλα Εργασίας με ερωτήσεις που τους καθοδηγούν στη διερεύνηση των ιστορικών γεγονότων και τους βοηθούν να τα ερμηνεύσουν και να τα κατανοήσουν υπό την καθοδήγηση του διδάσκοντα. Για τη διαδικασία αυτή απαιτούνται περί τα 15 λεπτά, δεδομένου ότι οι ερωτήσεις είναι διαφοροποιημένες: η ομάδα με τις μεγαλύτερες δυνατότητες και την πιο συστηματική παρακολούθηση οφείλει να σχολιάσει και να ερμηνεύσει έναν από τους χάρτες του μαθήματος, ενώ η πιο «αδύνατη» ομάδα απαντά σε ερωτήσεις κλειστού τύπου.

Γ΄ Φάση: Ακολουθεί σύντομη συζήτηση με σχόλια επί των απαντήσεων των ομάδων και με μία προσπάθεια επικαιροποίησης των όσων διδάχθηκαν και αιτιολόγησης της χρησιμότητας της αποκτηθείσας γνώσης,.

Δ΄ Φάση: Ο διδάσκων αξιολογεί τα αποτελέσματα της κάθε Ομάδας και πιθανόν τη συμμετοχή ξεχωριστά ορισμένων μαθητών, επιβραβεύοντας την προσπάθειά τους.

Η διδασκαλία ολοκληρώνεται σε 30 λεπτά με την κατ' επιλογήν ανάθεση μίας εργασίας από το σχολικό εγχειρίδιο για το σπίτι. Λόγω του εύρους της ενότητας, είναι πιθανόν στο επόμενο μάθημα να διεξαχθεί συζήτηση επί ορισμένων σημείων για περαιτέρω κατανόηση.

Θέματα (υποενότητες)	Διάρκεια (σε λεπτά)	Εκπαιδευτικές τεχνικές	Εποπτικά μέσα
Ορισμός της έννοιας Σταυροφορίες	1 λεπτό	Εισήγηση διδάσκοντα	Power point
Αναφορά στην εξέλιξη των Σταυροφοριών και στα αποτελέσματά τους.	6 λεπτά	Εισήγηση διδάσκοντα με ερωταπαντήσεις	Power point
Παρουσίαση ψηφιακών χαρτών από το Φωτόδεντρο για την κατανόηση της διεξαγωγής των Σταυροφοριών.	3 λεπτά	Εισήγηση διδάσκοντα	Power point
Κλείσιμο παρουσίασης με αναφορά στην άλωση της Κωνσταντινούπολης κατά τη	4 λεπτά	Εισήγηση διδάσκοντα με τη βοήθεια	Power point

Δ' Σταυροφορία και τις επιπτώσεις της στην περιοχή.		ερωταπαντήσεων	
Οι μαθητές συνεργάζονται πάνω σε Φύλλα Εργασίας που τους έχουν μοιραστεί σε φωτοτυπίες. Κάθε ομάδα απαντά στις ερωτήσεις που την αφορούν (διαφοροποιημένη μέθοδος)	10 λεπτά	Εργασία μαθητών σε ομάδες. Απαντήσεις μέσω εκπροσώπου	Φωτοτυπίες
Συμπέρασμα - Εφαρμογή	5 λεπτά	Συζήτηση διδάσκοντα – μαθητών. Αξιολόγηση μαθησιακών αποτελεσμάτων	
Ανάρτηση υλικού σε εκπαιδευτικές πλατφόρμες	Δεν έχει καθοριστεί ο χρόνος	Οι μαθητές συμβουλευονται το υλικό.	Blog Εσπερινού Λυκείου Κορυδαλλο ύ, E-class και padlet

Ενδεικτική βιβλιογραφία:

Βασίλειος Α. Α., *Ιστορία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας 324-1453*, τόμος Α΄, Μπεργαδής, χ.χ.

Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τόμος Θ΄, Εκδοτική Αθηνών, 1979

Χριστοφιλοπούλου Αικατερίνη, *Βυζαντινή Ιστορία*, τόμος Β΄2 867-1081, 1988

Cheyne Jean-Claude (επιμ.), *Ο Βυζαντινός Κόσμος*, τόμος Β΄, *Η Βυζαντινή Αυτοκρατορία (641-1204)*, Πόλις, 2012

Duby Georges, *Παγκόσμιος Ιστορικός Άτλας*, Πατάκης, 2001

Ostrogorsky Georg, *Ιστορία του Βυζαντινού Κράτους*, Βασιλόπουλος, 2008, τόμος Β΄, 2008